

in Hrvaškem Primorju. Čeprav je ljudska pesem v zadnjih desetletjih propadala vedno bolj celo v najbolj odmaknjenih okrajih Bosne in Hercegovine, Sandžaka in Crne gore, je Murko vendarle zajel še obilo dragocenih podatkov, ki so prav tako kakor za našo domačo znanost važni tudi za razumevanje ljudske poezije pri narodih, kjer je že davno odmrila. Pokazal pa nam je obenem, koliko dragocenega gradiva more še vedno zbrati na terenu temeljito pripravljen in široko razgledan znanstvenik, ki se ne da zapeljati od predsodkov in zakoreninjene tradicije. Evropska kabinetna znanost se je že zdavnaj omejila samo na študij motivov, verza in na lov za analogijami, delo na terenu pa je prepuščala slučajnim zapisovalcem. Zato pa je imel Murko toliko več uspehov.

Studijam o srbski in hrvaški epiki sledita dve razpravi o slovenski ljudski pesmi, »Velika zbirka slovenskih narodnih pesmi z napevi«, prvič natisnjena v Etnologu III, in »Zgodovinska poročila v slovenskih narodnih pesmih« iz Casopisa za zgodovino in narodopisje XXXII. Prvo je urednik sprejel v izbor po vsej priliki zaradi njene aktualnosti, saj za onih pred prvo svetovno vojno zbranih 12.000 pesmi še danes ni gotovo, če bodo kdaj izšle, druga pa je važno dopolnilo stare Jagičeve »Gradje za slovinsku narodnu poeziju« (Rad XXXVII), ki ni upoštevala slovenskega materiala. Zadnji dve študiji: »Ruski prevod Apolonija Tirskega in Gest Romanorum«, Jagičev Archiv XIV ter najobširnejša v knjigi: »Grobovi kot mize« iz Meringerjevega časopisa Wörter und Sachen II, sta primerjalni, etnografsko-filološki. Tako široko zajetih in temeljitih obravnav ljudskega blaga, kakršna je zadnja, imamo v slovanskem svetu še malo.

Vse razprave v izboru so prevedene v češčino. Prevajalci (Věra Vrzalová in dr. Jan Svoboda iz nemščine, dr. Stanislav Petíra iz slovenščine, hrvaščine in deloma iz nemščine) so v redu izvršili svojo nalogo. Jezik je gladek in tekoč, pri primerjanju slovenskih predlog nisem nikjer ugotovil bistvenih pomanjkljivosti. Sicer pa je prevode pred tiskom skrbno pregledal in deloma popravil Murko sam. V celotnem izboru nekoliko motijo mesta, ki se v posameznih razpravah večkrat ponavljajo. To je razumljivo, saj je Murko objavljval svoje študije in poročila o ljudski epiki v različnih časih in deloma le za informacijo (članki iz Češkoslovensko-Jihoslovenské Revue). Toda v skupni knjižni izdaji, katero je pregledal avtor, bi ponavljanje moglo večkrat odpasti. Imensko kazalo na koncu knjige, katero je uredil dr. Stanislav Petíra, zvišuje strokovno uporabnost knjige, ki ne bo izgubila svoje cene tudi po izidu napovedane Murkove monografije o južnoslovenski epiki. Škoda je samo, da zaradi premajhne naklade (800 izvodov) izbor sam ne bo dosti bolj dostopen, kakor so originalni člankov, ki jih vsaj v ljubljanskih knjižnicah ni mogoče zbrati vseh. Pri današnji neurejenosti knjižne izmenjave so premajhne naklade strokovne literature pri slovanskih narodih tako pereč problem, da ga bo treba čimprej rešiti.

Francě Bezljaj

IVAN LOVRIC: BILJEŠKE O PUTU PO DALMACIJI OPATA ALBERTA FORTISA I ŽIVOT STANISLAVA SOCIVICE. Zagreb, 1948. Izdavački zavod Jugoslovenske akademije.

Strogo naučno uzevši ovo ponovno izdanje Lovrićeva djela u hrvatskom prijevodu nesumnjivo može biti vrlo korisno. A bilo bi to još u većoj mjeri, kad bi uz njega bilo moguće dati i samo djelo Fortisovo, prema kome se dobrim dijelom kritički odnosi; ona oba čine cjelinu, koja ostaje nepotpuna za sve one, koji nemaju na dohvatu Fortisova »Viaggio in Dalmazia« ma u kojem izdanju odnosno jeziku a bila bi nepotpuna isto tako i onda, kad bi se bilo ponovno izdalo samo djelo Fortisovo bez Lovrićeva. Idealno bi bilo dakako proširiti to i na »Sermone parenetico« Petra Selamera pa »Notizie« Nutrizia-Grisogona, koja manje više sva čine neki uži, vrlo značajan krug dalmatinske literature 18. stolj. Ipak je učinjen očito kompromis bar toliko da su ovdje kao ilustracije reproducirani neki bakrorezi i karta djela Dalmacije iz Fortisova djela pa njegova posveta »Viaggia« i tekst »Hasanaginice« u izvornom pravopisu. Izdanjem obaju djela uporedo bilo bi omogućeno širem krugu vrlo instruktivno poredjenje: mogle bi se pratiti omaške i zablude Lovrića na jednoj strani, koji katkada mladenački

takvih slučajeva, koje ni najbolje poznavanje narodnoga života i običajeva zagorske Dalmacije naših vremena ne može više sada izvesti na čisto upravo zato, što se Lovrićev tekst može tumačiti jednako vjerojatno i ovako i onako — t. j. mora se dopustiti, da je ispravno uzeti njegove riječi i doslovno, kao prikaz tadašnjega starijega stanja nekoga pojava, makar je u naše vrijeme drukčije. Tako n. pr. kada govori o sasvim malim kolibicama, kojih se Morlaci sjećaju, da su se na kolima vozile (neko 50-ak godina prije); to nije nemoguće (bez obzira na dalje Lovrićeve refleksije o tome kod Skita i. dr.), i ako će prije trebati misliti na pastirske pokretne kolibice, koje se pomiču na plazovima kako je bilo sve do naših dana upravo po dinarskim krajevima.

Osim gornjih (i drugih još, manje više sitnijih) omašaka potkralo se i par takvih u imenima topografskim — tako Peruća mjesto Peruća (str. 30, 31, premda je u originalu *Peruchia*) pa Cista mjesto Cista (str. 109; drugo su dva sela Cista kod Bribira).

Ovim su izdanjem dobili i Lovrić i Fortis novi osvježeni publicitet, pače Lovrićevo djelo doživljava ovdje na kraju knjige i drugi prikaz o svom autoru (uz prijašnji u »Zborniku za nar. život i običaje južnih Slavena«, knj. XXVIII., od dra. Marijana Stojkovića). Steta je možda, što ovdje nije iz radnje Stojkovićeve prenesen pa i popunjen stvarni indeks uz Lovrićevo djelo, koji bi olakšao upotrebu. A na omotnom bi se listu zacijelo bolje doimala reproducirana karta dijela Dalmacije iz Fortisova djela na latinskom jeziku (kakva je uz francusko izdanje toga djela) nego upravo na talijanskom. I napis tu na omotu u prvi čas zavodi neupućene kao da se radi o Lovrićevim bilješkama o svom putu po Dalmaciji.

Milovan Gavazzi

MILENKO S. FILIPOVIC: NESRODNIČKA I PREDVOJENA ZADRUGA. Beograd, 1945, str. 63 (cir.)

Delo vsebuje dve docela samostojni razpravi, ki sta pa po svojem značaju tako povezani, da ju je avtor združil s skupnim uvodom o tipih hišne zadruge vobče in z zaključnim povzetkom svojih dognanj. V uvodu ugotavlja F., da dosedanje obširno gradivo o zadrukah pri južnih Slovanih ni upoštevalo notranjih odnosov v zadrugi, zato zapisovalci in raziskovalci skoraj niso niti omenili ali pa so napačno razlagali oba tipa zadruge, ki sta predmet F. razprav. V glavnem na osnovi lastnega gradiva, izpopolnjenega s podatki v predmetni literaturi, opisuje nato avtor obe vrsti zadrug in ju skuša razložiti. V prvi študiji »Nesrodnička zadruga« (str. 8—36) kaže na osnovi gradiva, da je ta tip zadruge sestavljen iz različnih družin, ki niso v krvnem sorodstvu v najožjem smislu; ponekod so nastale take zadruge na osnovi pobratimstva. Sledi obširen pregled te vrste zadrug po geografsko-kulturnih enotah pri Hrvatih in Srbih, pri čemer avtor raziskuje tudi odnos avstrijske državne oblasti do zadruge v Vojni krajini in civilni Hrvatski, drž. zakonika v Srbiji itd. Končno ugotavlja, da je ta vrsta zadruge znana tudi Bolgarom in Albancem. Filipovićeve izsledki glede raziskavane vrste zadrug so, da so zadruge med nesrodniki nastajale in se ohranjemale zaradi gmotnih potreb in koristi in da so žive zlasti v predelih in periodah žive kolonizacije. Družbeni činitelj, ki je omogočal nastanek in ohranitev tako sorodniške kakor nesrodniške zadruge na Balkanu, pa je bil tudi v ljudstvu izredno živi duh vzajemnosti. Razpravo zaključuje F. s podatki o umetni zadrugi pri zgodnjih germanskih narodih.

V sledeči študiji »Predvojena zadruga ali razdvojica« (37—58) prikazuje F. tip zadruge, sloneče na docela gospodarski osnovi, katere člani žive stalno ločeni v raznih, celo oddaljenih domačijah. Po F. tega tipa ne smemo imeti za fazo v procesu razpadanja zadruge, marveč je to posebna vrsta, nastala kot posledica gospodarskega pomanjkanja v področjih patriarhalne kulture in naravnega gospodarstva. V zaključnem poglavju postavlja avtor nasproti dosedanji oznaki zadruge novo: zadruga je ustanova ljudskega življenja, sloneča na vzajemnosti dela (in to po načelu kooperacije in delitve dela) in na skupnosti interesov, vse pa zaradi olajšanja življenja.